

Social Entrepreneurship Support Network
of the Baltic Sea Region

SOOVITUSED KOHALIKELE OMAVALITSUSTELE SOTSIAALSE ETTEVÕTLUSE IDUETTEVÕTETE ARENGU SOODUSTAMISEKS

www.socialenterprisebsr.net

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt "Sotsiaalse ettevõtluse areng Läänemere regioonis"
viidi läbi programmi Erasmus+ toetuse ja Euroopa Liidu
kaasfinantseerimise abil

Soovitused kohalikele omavalitsustele sotsiaalse ettevõtluse iduettevõtete arengu soodustamiseks

Projekt "Sotsiaalse ettevõtluse areng Läänemere regioonis" viidi läbi programmi Erasmus+ toetuse ja Euroopa Liidu kaasfinantseerimise abil

Autorid:

Poola: Anna Pomykol, Kinga Zglinicka - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS; Piotr Masłowski, aselinnapea, Rybnik

Kaasautorid:

Soome: Ulla Tirronen, Kasvuhuone osuuskunta

Eesti: Jaan Aps, Estonian Social Enterprise Network

Taani: Per Bach, Sociale Entreprenører i Danmark

Läti: Renate Lukjanska, Sociālās inovācijas centrs

Leedu: Mindaugas Danys, Socialiniu investiciju fondas

Rootsi: Bert-Ola Bergstrand, Social Kapital Forum

Väljaandes esitatud informatsiooni ja vaadete eest vastutavad autorid ja need pruugi esindada Euroopa Komisjoni ametlikku seisukohta. Komisjon ei garanteeri selle uuringu tulemusena esitatud andmete täpsust. Komisjoni ega Komisjoni esindajaid pole võimalik võtta vastutusele seoses väljaandes sisalduva informatsiooni kasutamise ja selle tagajärgedega.

SOOVITUSED KOHALIKELE OMAVALITSUSTELE SOTSIAALSE ETTEVÕTLUSE IDUETTEVÕTETE ARENGU SOODUSTAMISEKS

Sobivate tingimuste loomine uute sotsiaalsete ettevõtete tekkimiseks (püsivad inkubatsioonimehhanismid) nõuab mitmekülgset tegevust erinevates valdkondades. Enamiku valdkondade puhul saavad kohalikud omavalitsused positiivse arengutee kujunemist oluliselt mõjutada. Kuigi see on kohalike omavalitsuste jaoks ambitsioonikas ja suurt tähelepanu ning oskusi nõudev ülesanne, soovime neid siiski julgustada seda jõupingutust tegema – tulemus on seda väärt. Sotsiaalse ettevõtluse mõju ja tugevuse kasv ühiskonnas sõltub suuresti kohalike omavalitsuste suhtumisest ja tegevusest sotsiaalse ettevõtluse vallas.

Alustuseks soovime hajutada projekti käigus esile tulnud negatiivsed müüdid.

1. MÜÜT.

Iga riigi sotsiaalse ettevõtluse areng on sellele riigile ainuomane ja ainulaadne.

Fakt: Läänemere maade sotsiaalsete ettevõtete probleemid on väga sarnased. Näiteks: senini ei kasutata avalike hangete menetlemisel piisaval määral sotsiaalklausleid, puudu on heade äriliste oskustega sotsiaalsete ettevõtete juhtidest. Sotsiaalse ettevõtluse arengu ees seisvad takistused on üllatavalt sarnased, kuid valdkonna arengu edusammud on eri riikides erinevad. Igas

riigis esineb nii kitsaskohti kui ka häid praktikaid – võib öelda, et kõigil on teistelt palju õppida.

2. MÜÜT.

Sotsiaalset ettevõtlust käsitlev seadusandlus mängib kõige olulisemat rolli valdkonna arengus.

Fakt: Seadusandlus ei ole sotsiaalse ettevõtluse arengu võtmelement, see ei ole ka kõige suurem takistus arengu teel. Asjakohase seadusandluse olemasolu loomulikult soodustab sotsiaalsete ettevõtete tegutsemist. Projekti käigus kogutud informatsiooni põhjal saab väita, et kõige kaugemale on seadusandluse kohandamisega jõudnud Taani, Soome ja Poola. See ei tähenda aga seda, et õigussüsteem pani neis riikides aluse sotsiaalse ettevõtluse arengule või et sotsiaalsed ettevõtjad neis riikides ei puutu kokku samasuguste probleemide ja takistustega nagu nende kolleegid Eestis, Leedus või Lätis. Mõnel juhul võib seadusandluse ülearendamine kaasa tuua kaose, ettevõtjate vahelised arusaamatused, ebapädeva seaduse tõlgendamise riigiametnike poolt, ja lõpptulemusena võib oodatud kasu asemel tekkida hoopis uusi takistusi.

Praegu paistab sotsiaalse ettevõtluse arengu aluseks olevat teadlike poliitiliste liidrite ja kodanike olemasolu ühiskonnas – nemad

saavad aru jätkusuutliku arengu põhimõttest ja mõistavad, et tarbija olukorda – nii kollektiivse kui ka individuaalse tarbija – ei mõjuta ainult hind, vaid ka pikaajaline kasum, sealhulgas ka mitterahaline kasu.

Mida oleks vaja teha, milliseid soovitusi saame Läänemeremaade otsuste tegijatele ja riigiametnikele anda?

Kõigepealt tahaksime rõhutada tõsiasja, et sotsiaalse ettevõtte mõiste ei ole laialt tuntud ja täiesti arusaadav ning teadmised sotsiaalse ettevõtluse kohta on lünklikud. See kehtib nii riigi kodanike kui ka riigiametnike ja poliitikute kohta (nii riigi- kui ka kohalikul tasandil).

Näiteks Suurbritannias tugineb ja areneb sotsiaalne ettevõtlus peamiselt tänu avara pilguga juhtidele ja hästi koostatud õigussüsteemile. Skandinaavias võime näha suuremat teadlikkust ja sotsiaalset vastutust omavat ühiskonda, mis üldiselt on rohkem avatud ka sotsiaalse ettevõtluse ideele. Postkommunistlikes maades suhtutakse sotsiaalsesse ettevõtlusse sageli negatiivselt ning seda seostatakse varasema poliitilise süsteemiga – seda hoolimata sellest, et neis riikides valitses pikka aega ideoloogia, mis soodustas kooperatiivide ja ühissettevõtete tegevust. Seega on ilmne vajadus jätkata **sotsiaalse ettevõtluse ideede levitamist**.

Euroopa Liidu tasandil sõnastati vajadus toetada sotsiaalse ettevõtluse arengut üksikasjalikult 2011. aastal avaldatud dokumendis *Social Business Initiative*, kuid seal esitatud ideede viimine Euroopa Komisjonist igasse riiki võtab aega. Viimaste aastate jooksul on välja antud mitmeid riiklikke direktiive nii Skandinaaviamaades kui ka Poolas ja Leedus, kus sotsiaalse ettevõtluse tugisüsteemid pidevalt laienevad. Muuseas saame näitena tuua: riiklikud sotsiaalse ettevõtluse programmid ja strateegiad, mis sisaldavad ka finantstoetuste mehhanisme, moodustades nii kompaktsed toetussüsteemide infrastruktuuri. Paljudel juhtudel edendab seda protsessi toetus Euroopa Fondidelt, see on hästi jälgitav Eestis ja Lätis, kus nende programmide ja strateegiatega väljatöötamine käib praegu täie hooga.

On selge, et strateegilisi plaane koostavad eksperdid on sotsiaalse ettevõtluse toetuse mehhanismide vajalikkusest teadlikud ja arvestavad seda plaanimise juures. Kõige raskem ülesanne on tavaliselt riiklike programmide seadusekohane tööle rakendamine kohalikul tasandil, seda ei saa teha ilma teadmisteta valdkonna kohta ja usuta sotsiaalse ettevõtluse ideesse.

Seda arvesse võttes soovitame, et Läänemeremaade kohalikud omavalitsused, olenemata oma suurusest, hakkaksid läbi viima sotsiaalseid kampaaniaid ja haridustegevust. Loomulikult peaksid tegevused olema vastavuses omavalitsusüksuse ressursidega ning neid tuleks kohandada kohalike tingimuste ja võimalustega. Kuid ikkagi annab ka väikese kogukonna teadlikkuse kasv tuge sotsiaalse ettevõtluse arengusse ja on tähtis jätkusuutliku arengu elluviimises. Läbiviidavad tegevused peaksid olema nii sisemised kui ka välimised, näiteks:

Teadlikkuse tõstmine aktiveerib erinevaid institutsioone: kohalikud omavalitsused (sisemine tegevus), erasektor (äritegevus) ja tarbijad (välimine tegevus).

Igal rühmal on täiesti erinevad ootused ning kõik rühmad võivad saavutada sotsiaalse ettevõtluse arengu erinevaid eesmärke. Seega on edu võti vajaduse määratlemine – see peaks vastama rühma ootustele ja aitama neid täide viia. Tarbijate puhul võib vajaduseks olla ainulaadne toode, näiteks mõni keskkonnasõbralik toode. Kohaliku omavalitsuse peamine eesmärk on seotud sotsiaalsete probleemide vähendamisega ja ühiskondlike ülesannete elluviimisega (täites vastastikuse abistamise põhimõtet). Äriliste ettevõtete eesmärk on nende toote või teenuse kasutajate hulga suurenemine või heade varustajate ja partnerite leidmine.

Kasutamata võimaluste kohta leidub küllaldaselt näiteid Poolas – sealse disaini, käsitöö ja kohalike toodete turul. Kahjuks on seal väga vähe kohalikke tootjaid, kes on kuulnud sotsiaalsest ettevõtlusest, lisaks pole piisavalt teadmisi selle kohta, kuidas ära kasutada soodsaid koostöövõimalusi ja võimalusi saada sellistele tegevustele finantstoetust. Kui kohalikud omavalitsused osutaksid vähimatki initsiatiivi informatsiooni levitamiseks sotsiaalse ettevõtluse kohta, siis suudaksid ka kodanikud luua elujõulisi koostöövõimalusi, mis tooksid kaasa toodangu suurenemise, rohkem töökohti ja aitaksid siseneda suurematele turgudele.

Tegevused, mis aitavad teadlikkust kasvatada:

Sisemised:

- Õppematerjalide valmistamine, teabe edastamine otsuste tegijatele (nii omavalitsuste juhid, nende asetäitjad kui ka nõukogude liikmed) uute sotsiaalse ettevõtluse suundade ja poliitikate kohta.
- Sotsiaalse ettevõtluse statistiliste andmete (tõhusus, kasumlikkus) edastamine kohaliku tasandi omavalitsustele (soodne mõju tööturule, laiem sotsiaalteenuste valik, kodanike suurem osalemine ühiskonnaelus. Kohaliku omavalitsuse sotsiaalpoliitikaga tegelev üksus saab analüüsida tööametist ja sotsiaalosakondadest saadud andmeid ning koguda teavet kohalikest sotsiaalsetest ettevõtetest), mis teeb nähtavaks sotsiaalse ettevõtluse ja seal kasutatavate mehhanismide eelised. Kui kohaliku ettevõtluse kohta statistikat pole, võib võrdlusmaterjalina kasutada lähinaabrite või majandussüsteemilt sarnaste maade statistilisi andmeid.
- Regulaarsete konsultatsioonide korraldamine juhtivatel kohtadel töötavatele riigiametnikele (osakonnajuhatajad), kus käsitletakse sotsiaalse ettevõtluse erinevaid teemasid, muuhulgas jagatakse teavet kohalike sotsiaalsete ettevõtete ja nende töö tulemuste kohta ning esitletakse varem mainitud statistilisi andmeid.
- Riigiametnike suunamine sotsiaalse ettevõtluse teemal toimuvatele seminaridele, foorumitele ja konverentsidele.

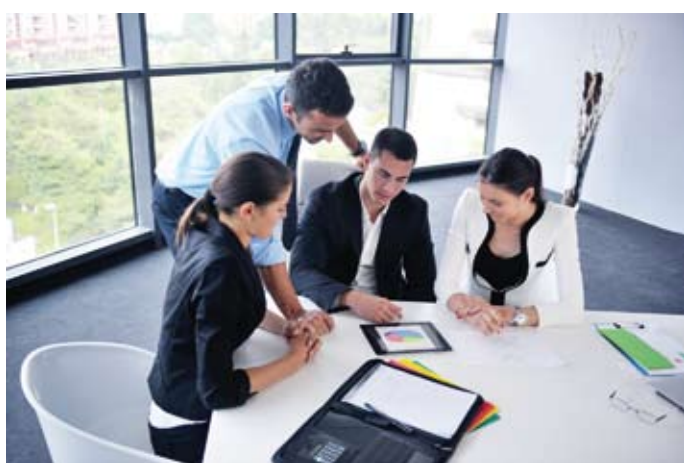
Välised:

- Sotsiaalse ettevõtluse põhimõtteid tutvustavate seminaride ja konverentside korraldamine – nii saab nähtavaks sotsiaalsete ettevõtete potentsiaal aktiivse ühiskondliku elu edendamisel. Samuti saab selgemaks sotsiaalse ettevõtluse osa puuetega inimeste kaasamises tööturule. Lisaks on sotsiaalsetel ettevõtetel sotsiaalteenuste pakkuja ja vastuvõtjana tähtis roll kohalike ressursside parema kasutamise tagamises.
- Sotsiaalselt vastutustundliku tarbimise idee levitamine kodanike seas, kutsudes neid üles kasutama kohalike sotsiaalsete ettevõtete teenuseid, mis pikas plaanis edendab kohalike kogukondade arengut.
- Sotsiaalsete ettevõtete teenuste ja toodete laiem tutvustamine kodanikele erinevatel kohalike omavalitsuse korraldatud sündmustel, nagu näiteks jõuluturg, lihavõtteturg; meelelahutusüritused – kontserdid, piknikud jne. Väärub märkimist, et nende tegevuste organiseerimise juures tuleb alati järgida riikliku toetussüsteemi kohta käivat ausa konkurentsi ja läbipaistvuse põhimõtet.
- Sotsiaalse ettevõtluse idee ja kindlate sotsiaalsete ettevõtete tutvustamine kohalike ettevõtete seas, muuhulgas ka äritegevuses järgitava sotsiaalse vastutuse põhimõtte tutvustamine (CSR: *Corporate Social Responsibility*).

Haridus – siin keskendume riigiametnikele ja otsuste tegijatele mõeldud koolitustele järgmistel teemadel: sotsiaalklauslite kasutamine, töö väikeste ettevõtetega ja kohaliku omavalitsuse tegevuse mõju kohalikule turule.

Professor Benjamin Barber esitab raamatus "If Mayors Ruled the World – Dysfunctional Nations, Rising Cities" („Kui maailma valitseksid linnapead – mittetoimivad rahvad, kasvavad suurlinnad“) (Yale University Press, 2013) andmeid, mis näitavad, et nn megasuurlinnades sõltub kohaliku omavalitsuse tegevusest suur osa tööturust: 14% New Yorgis ning üle 20% Euroopa ja Aasia suurlinnades. Seega on kohaliku omavalitsuse mõju kohalikule tööturule ning sellega ka kohalikule majandusele tunduvalt suurem kui üldiselt arvatakse.

Piotr Masłowski arvamus (Rybniku linna, Poola, asepresident, soovitude kaasautor): *“Poliitiliste juhtide seas napib sotsiaalse ettevõtluse eestkõnelejaid. Tean omast kogemusest, et asi ei ole tahtmise puudumises, vaid elementaarsete teadmiste puudumises. Ma olen sageli näinud, et kui otsitakse parimat lahendust sotsiaalse ettevõtluse vallast, siis otsustajad ei ole võimaluste paljususega kursis – eriti kehtib see kohalike ettevõtjate toodete ja teenuste ostmise ja selle kaudu abi vajavate rühmade ühiskonnaellu kaasamise puhul. Sotsiaalne ettevõtlus on uus asi – nii sotsiaalsed klauslid seadusandluses, hangete läbiviimine sotsiaalse vastutustundlikkuse vaimus ja isegi sotsiaalse vastutuse põhimõtte järgimine äritegevuses. Poliitikud kuuluvad sageli vanemasse põlvkonda – seega pole neil tihti piisavalt teadmisi uute liikumiste kohta, nad on juba loomult konservatiivsemad ja ettevaatlikumad”.*

Olgu öeldud, et vajadust selliste koolituste ja teadmiste levitamise järele tuleb õhutada, viies läbi muuhulgas ka reklaamikampaaniaid. Sunniviisil koolitustel osalevast riigiametnikust või otsustajast võib saada sotsiaalse ettevõtluse vastane – mitte selle eestkõneleja.

Hariduse jagamisega on seotud ka lobitöö eri haridusastmetel, et tutvustada sotsiaalse ettevõtluse teemat lähemalt. Sotsiaalse ettevõtluse kui aine lisamine majandusalade õppekavasse on möödapääsmatu, kuid unustada ei tohi ka majandusalast rakenduskõrgharidust ja

kutseharidust (kus oma sõna saab öelda ka kohalik omavalitsus) ning vähem süstemaatilisi lahendusi, nagu näiteks sotsiaalse ettevõtluse alaste võistluste korraldamine koolides – lapsed ja noored tutvuvad ühistöö põhimõtetega, hiljem ise tööandjaks hakates on nad sotsiaalse ettevõtluse ideedega juba kursis.

Haridusalased tegevused:

Sisemised:

- Riigiametnike suunamine koolitustele, kus räägitakse sotsiaalsete ettevõtete tegevusega seotud sotsiaalsetest klauslitest.
- Asutusesiseste koolituste korraldamine riigiasutustes, kus töökaaslased õpivad üheskoos toetama sotsiaalse ettevõtluse iduettevõtteid.
- Töörühmade kokkukutsumine, praktilised koolitused kohaliku omavalitsuse töötajatele, et jagada kogemusi ja teadmisi sotsiaalse ettevõtluse arengu alal.
- Sotsiaalse ettevõtluse suundade, seadusandluse ja praktika alase kehtiva teabe edastamine otsuste tegijatele (nii omavalitsuste juhid, nende asetäitjad kui ka nõukogu liikmed).

Välised:

- Vestlusringide korraldamine koolides.
- Selgitustöö, mille eesmärk on sotsiaalse ettevõtluse kui õppeaine võtmine õppekavadesse (kui see on kohaliku omavalitsuse pädevuses), eriti keskkoolides ja ülikoolide sotsiaal- ja majandusteaduskondades. Teiste sõnadega tähendab see partnerluse ülesehitamist ja koostöö tõhustamist teiste hariduses tegevate huvipooltega, see hõlmab nii formaalset kui mitteformaalset haridust: koolid, ülikoolid, ministeeriumid, riigiasutused, eraõppeasutused, MTÜ-d.

Nende tegevuste elluviimine sõltub kohalikest omavalitsusest ja iga riigi õigussüsteemi eripäradest. Me soovime siiski igas kohalikus omavalitsuses kindlaks määrata sotsiaalse ettevõtluse arendamisega seotud tegevuste eest vastutav allüksus. Tavaliselt seostatakse sotsiaalset ettevõtlust sotsiaalabi- või sotsiaalpoliitikaosakonnaga, nii et soovimateteha sotsiaalse ettevõtluse arengute jälgimise selle osakonna ülesandeks. Üksikasjalik ülesannete nimekiri tuleb vastava kohaliku omavalitsusega kooskõlastada, määrava tähtsusega on anda avalikkusele selgelt teada, milline osakond on sotsiaalse ettevõtluse alal kõige pädevam ning anda ka vastavatele riigiametnikele teada, et nad vastutavad asjakohase informatsiooni kogumise ja kättesaadavuse eest.

Teadlikkuse tõstmise ja haridustegevusega paralleelselt peaksid kohalikud omavalitsused teemat käsitlema süstemaatiliselt, ning plaanima eripalgelisi ja pikaajalisi tegevusi. Oluline on meeles pidada kahte vaatenurka. Esimene neist heidab valgust sotsiaalse ettevõtluse sektorile ja vajadusele valmistada mitmeid osalisi (teised huvipooled, sotsiaalsete ettevõtete esindajad, eksperdid jne) hõlmava koostöö tulemusena ette kompleksne toetusplaan, mis abil korraldada valdkonna arengut kohalikul tasandil. Plaan kohandatakse kohalikele oludele, võimalustele ja vajadustele. Teine vaatenurk on seotud protseduuriga, mille kaudu sotsiaalne ettevõtlus leiab kohaliku arengu, ühiskondliku kaasamise ja tööturu kujundamise olulise elemendina koha kohalike omavalitsuste strateegilistes plaanides. Neid kahte vaatenurka arvestades esitame lihtsad soovitusel:

Strateegiline plaanimine – Euroopa Liidu vaesemates riikides on suur puudus pikas plaanis mõtlemise oskusest. Keskendutakse probleemide lahendamisele, mitte nende tekkepõhjustele. Tegevused viiakse ellu, ilma hetkekski järele mõtlemata, kuidas sarnaseid probleeme tulevikus vältida.

Praegu on finantstoetus kahtlemata üks peamine sotsiaalsete ettevõtete loomise ajend meie projektpartnerite koduriikides, seda pakuvad Euroopa Liidu fondid ja riiklikud toetussüsteemid. See on kahemõtteline olukord: ühelt poolt antakse tugev tõuge sotsiaalsete ettevõtete tekkimisele ning juhitakse tähelepanu sotsiaalsete ettevõtjate potentsiaalile; teisalt aga tekib tugev seotus bürokraatiaaparaadiga ja juba mainitud ohud: riskantne võimalus, et sotsiaalseid ettevõtteid luuakse vastusena toetuste taotlusvoorudele ja mitte lähtuvalt kohalikest vajadustest.

On ilmne, et peale finantskapitali on sotsiaalses ettevõtluses oluliseks teguriks inimkapital – hea ettevalmistusega, professionaalsed juhid ja õppimistahtelised töötajad, kes peavad oluliseks nii ettevõtte jätkusuutlikkust kui ka arengut. Eduka sotsiaalse iduettevõtte juht peab olema iseseisev ja hea ettevalmistusega juht, kes suudab omavahel siduda sotsiaalsed ja ärilised oskused. Sotsiaalse ettevõtte juhile vajalike pädevuste nimekiri tuleks väga pikk ja sisaldaks väga mitmkülgeid omadusi, näiteks: loovus, juhioskused ja karisma, valmisolek võimu jagada – osalusmehhanismide kasutamine, konflikti lahendamise oskused, kindlad eetilised tõekspidamised, sotsiaalne tundlikkus, valmisolek võtta riske, paindlikkus, uuendusmeelsus, võime leida uusi ärivõimalusi, oskus luua ärisuhteid teiste huvipoolte ja partneritega.² Muidugi pole see nimekiri lõplik, ja võib kahtlusteta öelda, et sotsiaalne ettevõtja peab olema omamoodi hübriidolevus ühiskondlikust aktivistist ja ärimehhest.

Kohaliku omavalitsuse osaks peaks olema eelkõige uute sotsiaalsete ettevõtete tekkimiseks sobiva ettevõtluskliima loomine, huvitavate lahendusviiside otsimine ja ellurakendamine, võimalike partnerite kokkuviimine ja mõnes riigis ka sotsiaalse ettevõtte tegevuses osalemine (sotsiaalse ühistu loomine riigiasutuste üksustest, mittetulundusühingu loomine). See tugevdab kohaliku omavalitsuse positsiooni ja panust oma piirkonna arengusse. Muidugi ei peaks kohalik võim võtma sotsiaalse iduettevõtte asutaja või kontrollija rolli, sest sotsiaalne iduettevõtte peaks olema sõltumatu asutus. Sotsiaalsel iduettevõttel lasub kohustus jagada inspiratsiooni, innustust ja toetust kohaliku elukvaliteedi parandamiseks.

Finantstoetuste puhul ei tohiks unustada sotsiaalse vastutustundlikkuse vaimus läbi viidud riigihankeid – sotsiaalsete ettevõtete finantsiline jätkusuutlikkus sõltub suuresti stabiilsetest äripartneritest.

Selles küsimuses peaksid kohalikud omavalitsused tutvuma Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiviga 2014/24/EU, 26. veebruar 2014, riigihangete kohta, mis tühistas direktiivi 2004/18/EC.³

Selle direktiivi tulemusena liiguti madalaima hinna kriteeriumi juurest hinnapakumiste hindamise juurde – selleks kasutatakse parima hinna ja kvaliteedi suhte meetodit (inglise keeles: *Best Price-Quality Ratio, BPQR*), mille puhul omavalitsused võtavad toetuslepingute sõlmimise puhul arvesse ka kvaliteeti, sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid kaalutlusi.⁴

Ka sotsiaalklauslid on olulised, tänu neile sõlmitakse nüüd töökohtade ja peavarju pakkumist võimaldavaid riiklikke lepinguid sotsiaalsete ettevõtetega, mille eesmärk on puudega ja ebasoodsas olukorras olevate inimeste (sh pikaajalised töötud või ebasoodsas olukorras olevad vähemused)

² „Cechy i kompetencje menedżera społecznego” Martyna Wronka-Pośpiech, *Ekonomia Społeczna – półrocznik*, 2014

³ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.094.01.0065.01.ENG

⁴ *Public procurement for social progress. A Social Platform guide to the EU Public Procurement Directive, Social Platform*, 2015

tööhõive kasvatamine piirkondades, kus see sihtrühm moodustab rohkem kui 30 protsenti töövõimelisest elanikkonnast. Teatud tervishoiu-, sotsiaal- ja kultuuriliste teenuste puhul saavad avalikkuse huvides tegutsevad mittetulundusühingud sõlmida kuni 3 aastase lepingu.

Oluline on ka rõhutada, et kuna direktiiv tuleb kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides ellu rakendada hiljemalt 18. aprillil 2016, muutub see varem või hiljem riigihangete läbiviimise tavaprotseduuriks.

Finantstoetust pakkuvad tegevused:

- Pakkuda sotsiaalsetele ettevõtetele võimalus saada kohalikult omavalitsuselt pangatagatis investeeringute tegemiseks.
- Rakendada riigihangete läbiviimisel sotsiaalklausleid.
- Praktiseerida sotsiaalset vastutustunnet avalike pakkumiste menetlemisel (pakkumiste kriteeriumite muutmise ei tähenda ainult hinnakriteeriumi muutmist, vaid toob kaasa ka ühiskondliku kasu ja eeliseid finantsiliselt jätkusuutlikele organisatsioonidele).
- Anda kohaliku tasandi institutsioonidele instrumendid sotsiaalsetele ettevõtetele finantstoetuste pakkumiseks ja teha tihedat koostööd nende institutsioonidega (sotsiaalse ettevõtluse toetuskeskused, sotsiaalse vastutustunde vaimus tegutsevad finantsinstitutsioonid, nagu näiteks: laenufondid, eelisaenusid andvad ühistupangad, krediidipangad, sotsiaalosalusega kauplused) või vähemalt pakkuda mitmekülgset informatsiooni riiklike (Euroopa Sotsiaalfond, riiklikud või regionaalsed ühiskondliku kaasamise instrumendid) ja Euroopa mehhanismide kohta (näiteks: programm *EaSi – Employment and Social Innovation, Progress, tööhõive, sotsiaalne innovatsioon ja progress*).
- Osalemine riiklike ja eraettevõtete koostöös koos sotsiaalsete ettevõtetega, et viia paremini ja tõhusamalt ellu ühiskondlikke eesmärke.
- Luua väikelaenu süsteem (kui see on kooskõlas vastava riigi seadusandlusega), mille eesmärk oleks sotsiaalsete idufirmade võimekuse kasvatamine.

Laiahaardelise finantstoetuste süsteemi loomine (nõustamine, koolitused jne) sotsiaalse ettevõtluse arengu vastu huvi tundvatele inimestele ja nõustamisteenused tulevastele sotsiaalsete ettevõtete juhtidele.

Ühegi Läänemere-maa toetussüsteem pole kõikehõlmav, veelgi tähtsam, need süsteemid ei ole võimalike kasusaajate poolt tunnustust leidnud. Kuna kohalikud omavalitsused tunnevad kohalikke ettevõtlustingimusi ja kõige tugevamaid emotsioone tekitavaid ning rahalist toetust vajavad sotsiaalseid probleeme kõige paremini, on nende ülesanne esmase informatsiooni tagamine sotsiaalse ettevõtluse sektori ja sotsiaalse ettevõtte rajamise võimaluste kohta, ning ka asjast huvitatud ettevõtete juhtide kokkuviiimine toetust pakkuvate institutsioonidega.

Kohalike sotsiaalsete ettevõtete hetkeolukorra ja vajaduste monitooringu läbiviimine ei taga küll piisavat toetust, kuid annab informatsiooni ettevõtete võimaluste ja võimekuse kohta.

Süsteematilise sotsiaalteenuste turu-uuringute ja –analüüsi läbiviimine. See valdkond kuulub vaieldamatult kohalike omavalitsuste pädevusse. Praegu on nii, et isegi juhul kui kohaliku võimu esindajad näitavad üles tahet kohalikke sotsiaalseid ettevõtteid toetada, ei ole neil tavaliselt ajakohaseid teadmisi sotsiaalteenuste turu mahu, võimaluste ja eripärade kohta. Kohalikud omavalitsused teavad küll eluruumide ja lasteaiakohtade olemasolu ja puudumise kohta, kuid kiiresti vananevas ühiskonnas on selgelt näha puudujäägid probleemide tuvastamise ja ajakohase informatsiooni kättesaadavuse alal: ei osata hinnata, kas teenus lööks läbi avalikul turul või peaks olema kogukonnateenus või ehk peaks teenuse pakkumise lähitulevikku lükkama, samuti ei teata, milline meetod oleks teatud teenuste osutamiseks kõige tõhusam. Nõutud sotsiaalteenuste andmebaas oleks sotsiaalsetele idufirmadele parim teejuht oma majandusliku tegevuse plaanimisel.

Innovatsioonimeetodite ja uute arenguteede testimise vajadus – sotsiaalse ettevõtluse õitsenguks on vaja avatud meelega inimesi. Kohalikud omavalitsused, kes on huvitatud sellest, et nende haldusalal sellised ettevõtted tekivad, peaksid looma võimalusi konverentside, koolituste ja seminaride läbiviimiseks, kus käsitletak ühistegevust majanduses, sotsiaalset innovatsiooni ja teisi uusi suundi.

Finantstoetuste, uurimuste ja innovatsiooni läbiviimise meetodid:

- Sotsiaalse ettevõtlusega tegeleva allüksuse või ametniku (kellel on vähemalt algteadmised sotsiaalsete ettevõtete ja sotsiaalsete iduettevõtete kohta) vastuvõtuoajad.
- Selge informatsiooni pakkumine tulevastele sotsiaalsetele ettevõtjatele, koostööst huvitatud äripartneritele ja teistele, kelle poole omavalitsus saab pöörduda toetuse saamiseks.
- Koostöö riiklike, regionaalsete ja kohalike sotsiaalsetele ettevõtetele toetust pakkuvate institutsioonidega nii esmase kui ka spetsiifilise toetuse tagamiseks.
- Tasuta õppematerjalide loomine ja jaotamine, mille on valmistanud sotsiaalsete ettevõtete toetusinstitutsioonid ning kus käsitletakse sotsiaalsete ettevõtete asutamist ja juhtimist ning sotsiaalse ettevõtluse uusi suundi ja innovatsioonimeetodeid.
- Sotsiaalses ettevõtluses kasutatavaid innovaatilisi lähenemisviise tutvustavate konverentside ja seminaride korraldamine, või vähemalt informatsiooni kogumine ja jagamine selliste ürituste kohta, mida reklaamitakse avalikes infokanalites.
- Juhul kui juurdepääs välistele esmast nõustamist (sotsiaalse ettevõtte rajamise eesmärgil) läbiviivate toetusinstitutsioonide juurde puudub, tuleb tagada informatsiooniallikate kättesaadavus.
- Sotsiaalteenuste andmebaasi loomine ja ajakohastamine – see võib innustada sotsiaalseid iduettevõtteid nende jätkusuutliku majanduse alastes tegevustes.

Koostöö sisseseadmine äriettevõtete ja ühiskondlike liidrite vahel. Meie soovitusel on mõeldud eelkõige sotsiaalsetele ettevõtjatele ja ettevõtjatele, kuid teadmised positiivse koostöökliima ja –vahendite kohta tulevad kasuks ka kohaliku omavalitsuse töötajatele. Uurimistöö tulemusena ja muul moel saadud statistilised andmed osutavad laialt levinud probleemile: sotsiaalsete ettevõtete asutajad on tavaliselt ühiskondlikud liidrid, kes juhivad sotsiaalsetest ideedest ning soovivad teisi aidata, kuid kellel puuduvad ärialased teadmised. Mõnikord harva algatab sotsiaalse ettevõtte rajamise inimene, kellel on ettevõtte juhtimiseks vajalik ettevalmistus olemas. Tasakaalutus sel alal on ilmne, seega peaksid kohalikud omavalitsused tegutsema olukorra muutmise nimel. Üks võimalus on algatada ühiskonna juhtide ja ärimeeste vahelist teadmiste ja kogemuste vahetamist, lõhkuda stereotüüpe ja ehk isegi jagada äriideid, et saada tagasisidet ja võita potentsiaalsete investorite tähelepanu.

Võimalused ettevõtjate ja ühiskonna liidrite vahelise koostöö läbiviimiseks:

- Kogemuste vahetamise platvormi rajamine, nagu näiteks: messid (mida korraldavad kohalikud omavalitsused, kohalikud ettevõtjad jne); ametlikud ja mitteametlikud kohtumised.
- Kohalike ettevõtjate kutsumine sotsiaalse ettevõtluse inglil rolli (st äriideede esitlemist potentsiaalsetele sponsoritele või nõuandjatele).

Need soovitusel tunduvad paljudele kohalikele omavalitsustele ehk liiga kõrgelennulised. Loomulikult ei ole kellelgi kohustust ellu rakendada kõiki soovitatud lahendusi. Kõige olulisem on sotsiaalse ettevõtluse sektori toetamine ja õige õhkkonna ja tingimuste loomine, mis on kõigile sotsiaalsetele idufirmadele suureks abiks. Meeles tuleb siiski pidada seda, et ainult kõrged eesmärgid ja süstemaatiline lähenemisviis nende lahendamiseks annavad tulemuseks tõelise, stabiilse ja pikaajalise muutuse ühiskonnas.

Kohalike omavalitsuste allüksused on sotsiaalse ettevõtluse arengus ühed olulisemad kaasäräakijad ja -tegijad. Ärge aga unustage, et eelkõige vastutab ettevõtte edu, turul ellujäämise, klientide enda poole võitmise ja tugeva meeskonna kokkupanemise eest siiski iga sotsiaalne ettevõtte ise – selle rajajad, liikmed, töötajad, nõukogu liikmed, direktorid, tegevjuhid, sisekontrolliorganid.

SOOVITUSED SOTSIAALSETELE IDUETTEVÖTETELE TULEMUSLIKU ARENGUTE VALIMISEKS

Keskendusime sotsiaalsetele iduettevõtetele (nii sellistele, kes on tegevust alles alustanud kui ka mõnda aega tegutsenud ettevõtetele, kes soovivad nüüd alustada äritegevust) mõeldud soovitusi koostades peamiselt selles artiklis käsitletud teemadele: seadusandlus, väline toetus, inimressursid ja kuvandi loomine.

1. MÜÜT.

Sotsiaalsete ettevõtete pakutavad teenused peavad olema odavad, sest need on madala kvaliteediga, seega on ainuke võimalus turu vallutamiseks hinnaeelis.

Fakt: sotsiaalsete ettevõtete ellukutsujad peavad olema valmis riske võtma. Kõige raskem ülesanne on sidusa tootestrategia väljakujundamine ja selle järjekindel elluviimine. Kuvandi loomine ja kvaliteetsete toodete ja teenuste pakkumine on tõesti üks sotsiaalse ettevõtluse ees seisvatest keerulisematest probleemidest. Usaldusväärset informatsiooni ja läbipaistvusel põhinev avalikkuse teadlikkus on iga sotsiaalse ettevõtte edu võtmetegurid.

2. MÜÜT.

Sotsiaalsetel ettevõtetel on üsna vähe ühist „päris“ ettevõtlusega ja neis töötavad inimesed ei ole võrdväärsed teiste professionaalidega, sotsiaalseid ettevõtteid juhivad ilma ärilise läbinägelikkuseta ühiskonnategelased.

Fakt: Sotsiaalse ettevõtte juhtimine ei erine eriti „tavalise“ ettevõtte juhtimisest. Sotsiaalsete ettevõtete juhtidele seatud nõuded ei ole madalamad, vastupidi: nende puhul eeldatakse palju rohkemate pädevuste olemasolu. Sotsiaalsete ettevõtete juhtidelt oodatakse mitte ainult ettevõtte juhtimise oskust, vaid ka tugevaid sotsiaalseid oskusi, oskust töötada koos erinevate ja eripäraste inimestega, konfliktide lahendamise oskust, personalijuhtimise oskust, lisaks sellele peaks juhil olemas olema ka välise rahalise toetuse hankimise võime.

Mida siis teha tuleks, millised soovitusel tagaksid oma ettevõttega alustavatele sotsiaalsete idufirmade loojatele tugeva sisenemise avatud turule?

Seadusandluse küsimustes soovitame:

- Panustage piisavalt aega, et koguda rohkem sotsiaalse ettevõtluse alaseid teadmisi ja tutvuda seadusandlusega lubatud sotsiaalse ettevõtluse vormidega. Seadusega kooskõlas oleva vormi valik mõjutab juhtimissüsteemi, arvete esitamise viisi, välise toetust saamise võimalusi. Ettevõtte seaduslik vorm viitab ka sellele, mil moel seal otsuseid tehakse, kui suur on juhtkond ja asutusesisesed kontrolliorganid. Seega ei ole oma ressursside hindamisele, juristide, raamatupidajate ja nõustajatega konsulteerimisele ning samuti teiste sotsiaalsete ettevõtjatega kogemuste vahetamisele kulutatud aeg kindlasti raisku läinud.
- Uurida valitud seadusliku vormi eeliseid välise toetuse ja riigitoetuste saamisel.
- Uurida vahendamistegevuse võimalusi – siin saab kasutada toimivaid mehhanisme.

Inimressursside küsimustes:

- Püüdke rollid, ülesanded ja kohustused jagada arusaadavalt ja adekvaatselt. Eriti oluline on see sellises sotsiaalses ettevõttes, mille liikmed on ühtlasi ka selle töötajad. Määrake kindlaks otsuste tegemise viisid ja töötage välja neile vastavad mehhanismid.
- Pakkuge sotsiaalse ettevõtte juhtkonnale pidevalt võimalusi ennast arendada, viige läbi juhtide ärialaseid koolitusi: juhtimissüsteem, kollektiivi kujundamine, klienditeenindus, sujuv meeskonnatöö, müügitöö, kvaliteedi tõstmine jne.
- Pakkuge sotsiaalse ettevõtte töötajatele pidevalt võimalusi end täiendada vastavalt iga töötaja tööoskustele, pakkuge ametikoolitust ning vajadusel sotsiaalsete oskuste parandamise koolitusi jms.
- Suurendage meeskonnaliikmete otsustamise ja konfliktide lahendamise ning harmoonilise koostöö tegemise oskusi.

Välise toetuse mehhanismide küsimustes:

- Korraldada uurimistööd kättesaadavate toetus- ja arengumehhanismide teemal: nõustamine, finantsnõustamine. Selgitage välja, millised institutsioonid neid teenuseid pakuvad, alustage kohalikest omavalitsustest.
- Osalege kohalikel, regionaalsetel ja riiklikel kohtumistel, kus langetatakse otsuseid või koostatakse valitsusele esitatavaid soovitusi sotsiaalse ettevõtluse arengu teemadel. Osalege sotsiaalset ettevõtlust puudutavate uute seaduslike ja praktiliste lahendusviiside väljatöötamise juures.
- Looge kontakte ja algatage koostööd kohaliku omavalitsuse allüksustega, MTÜ-dega, sotsiaalsete ettevõtetega, samuti ka kohalike äriettevõtetega.
- Koguge ja ajakohastage informatsiooni ühiskondlike liikumiste ja sotsiaalsete ettevõtete võrgustike kohta.
- Pühendage aega töötajate nõustamisele ja koolitamisele – see on investeering, mitte kulu.
- Õppige väliseid toetusi hankima ja õigel moel kasutama, kombineerige omavahel erinevaid finantstegevusi.

Kuvandi loomise küsimustes:

- Looge oma ettevõttele sidusad ja terviklikud strateegiad: keskkonnastrateegia, kaubamärgistrateegia, ning viige neid järjepidevalt ellu.
- Tegutsege vastutustundega kohaliku kogukonna arengu suhtes.
- Kujundage välja ettevõtte enesepilt, see on eriti vajalik koostöös teiste ettevõtete ja kohaliku omavalitsusega. Looge sotsiaalse ettevõtluse eeliseid esitledes kvaliteetne kaubamärk ja seadke eesmärgiks finantsiline elujõulisus.
- Ärge looge kuvandit, mille kohaselt teie ettevõtte vajab üllaste eesmärkide täitmise nimel erikohtlemist ja sõltub seega õigustatult täielikult välisest toetusest – hoolimata töötajate jõupingutustest ja ettevõtte finants- ja ärilisest tulemustest.

